

Erfgoedrapport Breda 20

Breda Heuvel Oost

fase 1 rioolvervanging en rioolvervanging
Weerijssingel e.o.

drs. Joeske Nollen,
Lina de Jonge MA

Gemeente Breda

BREDA HEUVEL OOST, FASE 1 RIOOLVERVANGING & RIOOLVERVANGING WEERIJSINGEL E.O.

ARCHEOLOGISCHE BEGELEIDING MET BEPERKTE VERSTORING

COLOFON

Titel: Breda Heuvel Oost, fase 1 rioolvervanging en rioolvervanging Weerijssingel e.o.
ErfgoedRapport Breda 20

Auteurs : drs. J. Nollen, L. de Jonge MA

Redactie: drs. F.J.C. Peters

Eindredactie en autorisatie: drs. J.P.C.A. Hendriks

Veldwerk: drs. J. Nollen, drs. G.J.A. Sophie, L. de Jonge MA, drs. I. Kaptein, P. Thijssen, A. Schut

Senior archeoloog: drs. F.J.C. Peters

Ontwerp en lay-out: Studio Maaïke Klijn

Druk: Verhoek Printing Consultants

ISSN: 2210-9552

© Gemeente Breda, 2010

Directie RO

Afdeling Stedenbouw en Erfgoed

Postbus 90156

4800 RH Breda

Breda Heuvel
Oost, fase 1 riool-
vervanging en
rioolvervanging
Weerijssingel e.o.
Archeologische
begeleiding
met beperkte
verstoring

drs. Gerjan Sophie & Lina de Jonge MA

Inhoudsopgave

1	Inleiding – 7
2	Ligging en aard van het terrein – 9
3	Landschappelijke gegevens en historische context – 11
4	Archeologische achtergronden – 13
5	Doelstelling – 15
6	Werkwijze – 19
7	Resultaten – 21
8	Conclusie – 27
9	Waardering en aanbeveling – 29
10	Literatuur en afbeeldingenlijst – 31
<i>Bijlage 1</i>	De houten palen en beschoeiing aangegeven op hedendaagse topografie – 33
<i>Bijlage 2</i>	De houten palen en beschoeiing aangegeven op kadastrale minuutplan 1824 – 34

1

INLEIDING

In opdracht van de Gemeente Breda heeft Bureau Cultureel Erfgoed Breda een Archeologische Begeleiding conform IVO-P uitgevoerd tijdens rioleringswerkzaamheden in de wijk Heuvel Oost en in de omgeving van de Weerijssingel. Het betreft de vervanging van de oude riolering in het bestaande tracé. Tijdens de aanleg van een nieuwe riolering zijn de oude sleuven van de huidige riolering opnieuw opengetrokken, waarlangs voor de nieuwe riolering een uitbreiding is gegraven. Voor de werkzaamheden in Heuvel Oost zullen op het terrein 4 sleuven archeologisch worden begeleid. Voor de Weerijssingel e.o. dient het tracé ter hoogte van Weerijssingel 49 - 65 archeologisch te worden begeleid.

Administratieve gegevens

Provincie Noord-Brabant

Gemeente Breda

Plaats Breda

Toponiem Heuvel Oost & Weerijssingel e.o.

Objectcode BR-190-08 & BR-231-09

Noordcoördinaten 111.462 / 399.182, 111.748 / 399.199 & 111.768 / 399.485, 111.885 / 399.476

Zuidcoördinaten 111.561 / 399.055 111.692 / 399.112 & 111.668 / 399.313, 111.743 / 399.182

Kaartblad 50 A & 50 B

RACM CIS-code 32652

RACM onderzoeks/Gereedmeldingscode 24111

Opdrachtgever Gemeente Breda, Directie Buitenruimte

Bevoegd gezag Gemeente Breda

Uitvoerder Gemeente Breda, Bureau Cultureel Erfgoed

Senior Archeoloog drs. Erik Peters

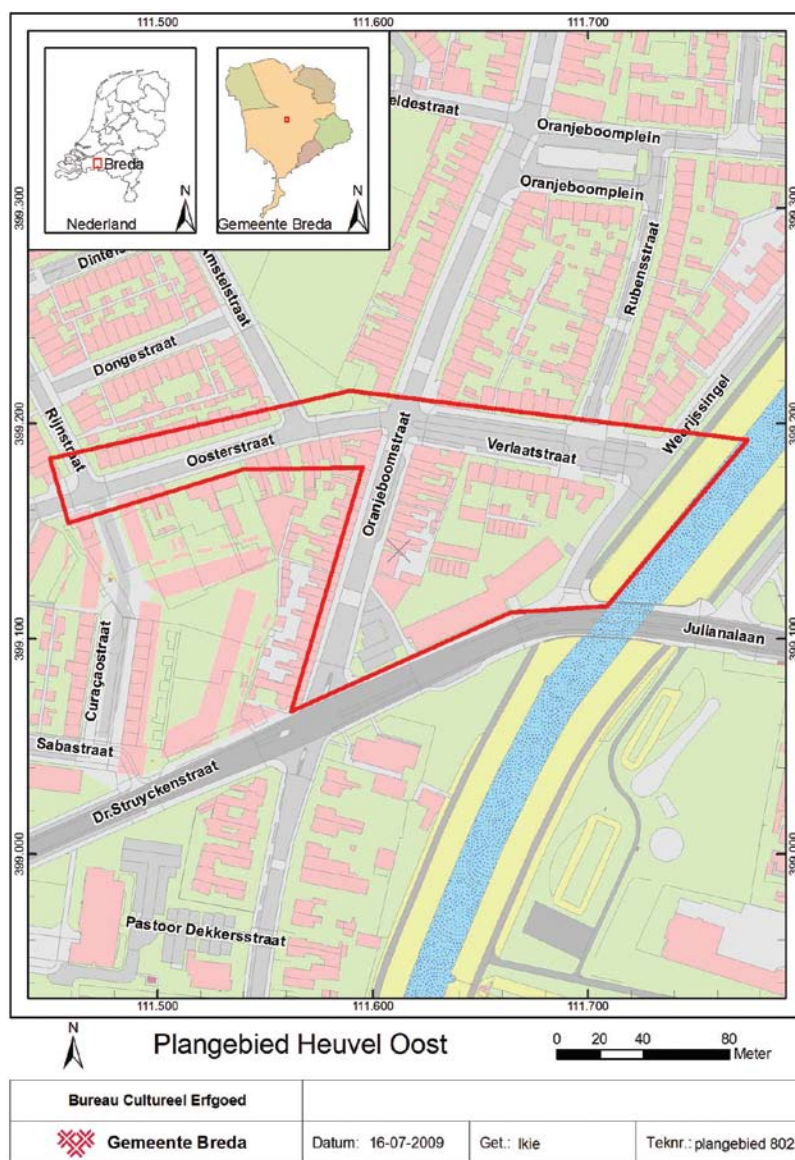
Veldarcheologen drs. Gerjan Sophie, drs. Ilona Kaptein, drs. Joeske Nollen

Veldtechnici Alex Schut, Piet Thijssen, Lina de Jonge (MA)

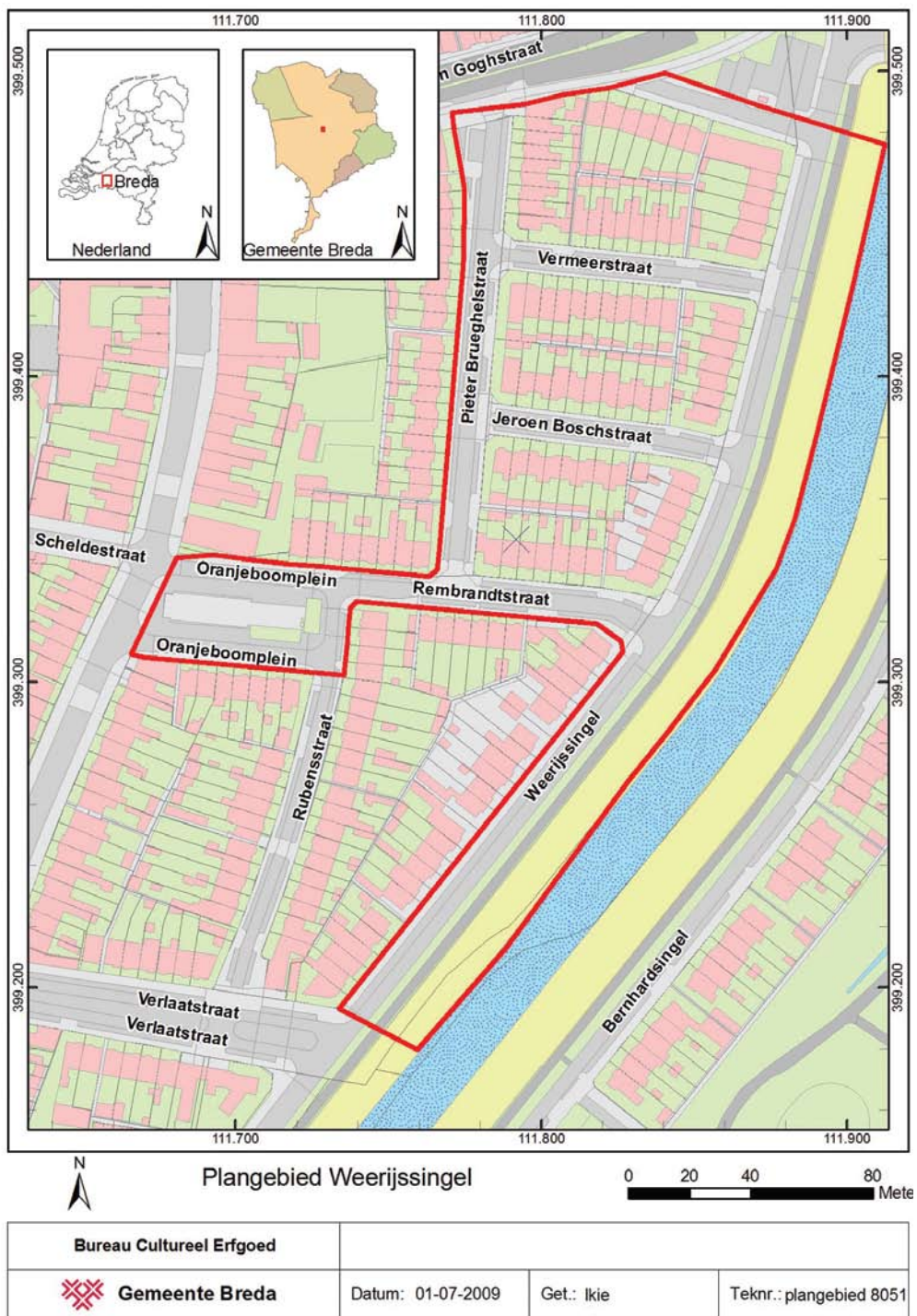
2

LIGGING EN AARD VAN HET TERREIN

Het plangebied Heuvel Oost ligt aan de zuidwestkant van Breda en betreft meerdere wegen waarlangs vervangende riolering zal worden aangebracht. Het gebied wordt begrensd door de Oosterstraat en de Verlaatstraat (N), de Weerijssingel (O), de Oranjeboomstraat (W) en de Dr. Struyckenstraat (Z). De rioleringswerkzaamheden in het plangebied Weerijssingel e.o. vinden plaats in de Weerijssingel vanaf de Verlaatstraat naar het noorden, de Rembrandtstraat, Jeroen Boschstraat, Vermeerstraat, de Pieter Brueghelstraat en het Oranjeboomplein. Het plangebied is als straat in gebruik.

Afb. 1
Plangebied Heuvel
Oost op topo-
grafische ondergrond

Afb. 2
Plangebied Weerijssingel e.o. op topografische ondergrond

3

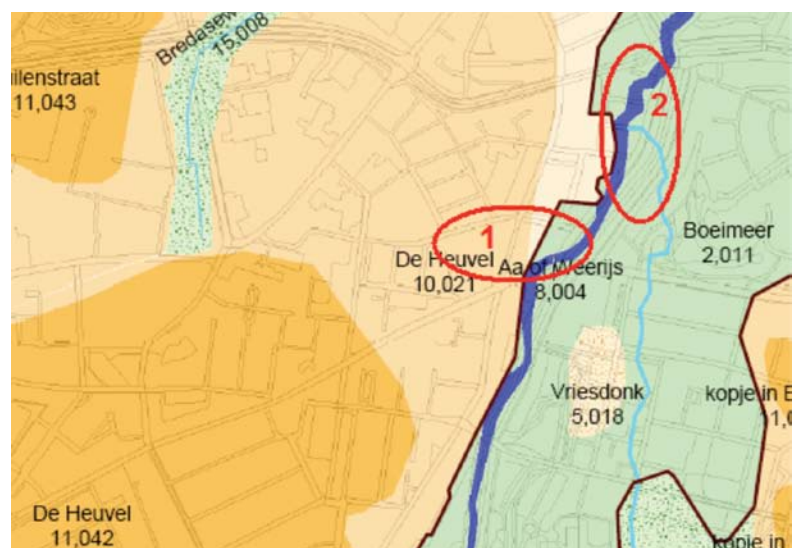
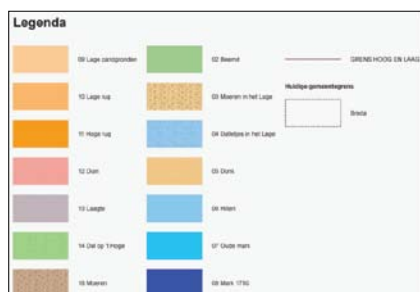
LANDSCHAPPELIJKE GEGEVENS EN HISTORISCHE CONTEXT

De plangebieden liggen tussen het hoge en het lage in (afb.3). Het hoge deel in het westen staat bekend als 'de Heuvel'. Ten zuidwesten ligt de eigenlijke Heuvel, een uitgestrekte dekzandrug ten oosten van Kerkakker, met daarop veel Gageldonkse goederen en oud akkerland. Ten noorden van het plangebied ligt de zogeheten Kop van de Heuvel, een nu grotendeels verdwenen overgang van het lage Boeimeer, Abroek en Hintelaken naar de Heuvel, de Emerakkers en de Achter Emer. Eigenlijk is dit de westelijke dalflank van het Markdal. De plangebieden liggen deels in het westen van het ondiepe beekdal van de Aa of Weerij, op de lager gelegen zandgronden van lemig fijn zand waar de akkers van de Heuvel en de open akker Dorren Eik gelegen zijn.

De beek Aa of Weerij slingerde oorspronkelijk min of meer van zuid naar noord door het oostelijke deel van het plangebied. Rond 1930 is de Weerij verlegd naar de huidige loop.

Net ten westen van de plangebieden hebben twee windmolens, de zogeheten Grote en Kleine Ruissenaars windmolens, gestaan. Een watermolen heeft aan de Weerij gestaan: de Ruissenaars watermolen (afb.4). De watermolen werd rond 1310 gebouwd door Jan Ruissenaar en nadien door hem op halfpacht van de heer van Breda gehouden. In 1563 werd de watermolen afgebroken na het gereed komen van de grote watermolen van Breda.¹

Afb. 3
De landschappelijke
situatie in plangebied
Heuvel Oost (1) en
Weerijssingel e.o. (2)

Afb. 4
 In de omgeving
 van het plangebied
 hebben twee wind-
 molens en een water-
 molen gestaan

4

ARCHEOLOGISCHE ACHTERGRONDEN

Er zijn tot op heden geen archeologische vooronderzoeken of verkenningen in het plangebied zelf geweest. In de directe omgeving zijn echter wel verschillende waarnemingen gedaan.

Bij graafwerkzaamheden voor de Verlaatbrug is een bronzen bijl gevonden die als depotvondst uit de Late Bronstijd is geïnterpreteerd (waarnemingsnr. 33287).²

Waarneming 400736 betreft een onderzoek op het voormalige Vosterrein aan de Verbeetenstraat, waarbij slecht enkele greppels zijn aangetroffen.³

Iets verder naar het westen werd een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd aan de Heuvelstraat 41 (archis om-nr. 7988).⁴ Het terrein heeft door de diepe verstoringen weinig opgeleverd. Slechts een enkele greppel en kuil konden als archeologisch spoor worden beschouwd, deze sporen waren niet dateerbaar. De greppels zijn perceleringsgreppels. Bijna alle vondsten dateren uit de laatste decennia van de twintigste eeuw. Een enkel stuk aardewerk dateert uit de 16de of 17de eeuw. De overige sporen waren recent of van de toenmalige villa. Historisch gezien was het terrein een onderdeel van het akkercomplex 'Heuvel' en behoorde het tot de hoeve Scharenburg.

Meer naar het zuidwesten werd in 2001 op de Heuvel aan de Fagelstraat ook een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. In het midden van de werkput bevond zich een depressie, gevuld met veen: een ven of een oud beekdal, van oudsher bekend als "het Goor". Deze depressie lag aan de zuidzijde van de langgerekte middeleeuwse nederzetting "Eindhoven" (de huidige Flierstraat). In de top van het veen bevond zich stuifmeel van rogge en boekweit. Dit duidt op een middeleeuwse ouderdom. Het Goor moet in die tijd een laagte zijn geweest met moerasbos, natte heide en open water. De aanwezigheid van graanpollen geeft aan dat in deze periode op de hogere gedeelten van de Heuvel menselijke activiteiten plaatsvonden. Verder werden in het opgravingsvlak slechts enkele greppeltjes en karrensporen gevonden die wijzen op een postmiddeleeuws of nog jonger gebruik van het gebied.⁵

Direct ten noorden van het plangebied liggen resten van de vestingwerken van de stad Breda. Bij de Antwerpse poort zijn daar al in de 19de eeuw vondsten aangetroffen (waarnemingsnr. 37440).⁶ De historische stadskern van Breda ligt daarbinnen, iets verder van het plangebied vandaan, maar heeft wel invloed gehad op de directe omgeving van het plangebied.

5

DOELSTELLING

Archeologisch onderzoek in West-Brabant is tot voor kort vrijwel uitsluitend gericht geweest op de ontwikkeling van de laatmiddeleeuwse stadskernen.

Onderzoek naar de plattelandsbewoning uit het verleden is pas sinds 1995 van de grond gekomen. Ten westen van Breda is sinds 1998 archeologisch onderzoek uitgevoerd waarbij de bewoning in relatie tot het landschap centraal staat. Er wordt gekeken naar nederzettingsdynamiek en het ontstaan van het cultuurlandschap.

In de omgeving van Breda kunnen archeologische sporen en vondsten worden aangetroffen uit het paleolithicum tot en met het neolithicum, maar deze worden niet op grote schaal aangetroffen.

Archeologisch onderzoek in de nabije omgeving heeft uitgewezen dat het dekzandlandschap van Breda-West vanaf de bronstijd (circa 2000 v.Chr.) vrij intensief bewoond is geweest. Hierbij is tevens een nieuw beeld ontstaan van de bewoning in de ijzertijd (500 v. Chr. tot begin van de jaartelling), Romeinse tijd (begin van de jaartelling tot circa 400 na Chr.) en vroege middeleeuwen (450-1050 na Chr.). Achterliggend doel van het onderzoek is het zo compleet mogelijk onderzoeken van enkele dekzandruggen in het landschap waardoor een duidelijk beeld gevormd kan worden van de bewoningsgeschiedenis, de ontwikkeling van de bewoning in de regio en het gebruik van de ruimte in al zijn aspecten op deze landschappelijke eenheden.

In de late middeleeuwen en nieuwe tijd neemt de hoeveelheid activiteiten – en de archeologische overblijfselen daarvan – toe. Voor de gemeente Breda zijn naast de sporen uit de bronstijd tot en met de vroege middeleeuwen ook de sporen uit de late middeleeuwen (de periode van stadsontwikkeling), de sporen verbonden aan de Nassaus en de sporen uit de Spaanse tijd van groot belang.

Het landschap waarin de mensen gedurende de bewoningsperiode woonden is op diverse wijzen ingericht en gebruikt. De nalatenschap van deze inrichting en het gebruik daarvan geeft ons weer de mogelijkheid inzicht te krijgen in het leef- en denkpatroon van de bewoners gedurende de late prehistorie en de middeleeuwen. De vraagstellingen bij dit thema beslaan een breed geheel, van nederzetting tot begravingen. Het doel is een beeld te creëren van het leven in de regio Breda. De aandacht bij het onderzoek naar het natuurlijke landschap is met name gericht op de niet door de mens beïnvloede omgeving c.q. die aspecten van de natuur die uiteindelijk het menselijk handelen hebben beïnvloed. Bij dit onderzoeksthema staat de ontstaanswijze van het gebied centraal. Er kan namelijk naast

de landschappelijke ligging van de vindplaatsen ook een beeld verkregen worden van de ruimere regio.

De volgende gebiedsspecifieke onderzoeksvragen zijn geformuleerd, die aan de hand van resultaten van het inventariserend veldonderzoek beantwoord zouden moeten kunnen worden:

Voor plangebied Heuvel Oost:

- Zijn er sporen uit de ijzertijd of Romeinse tijd aanwezig?
- Hoe is het gebied gebruikt vanaf de middeleeuwen? Is er sprake van middeleeuwse bewoning?
- Zijn er sporen van ontginning aanwezig?
- Zijn er sporen van de 17e-eeuwse linie aanwezig?
- Zijn er nog andere (bewonings)sporen?
- Wat is de aard, omvang (begrenzing vaststellen), datering, context, gaafheid, kwaliteit van de aangetroffen sporen?
- Wat is de waarde van de aangetroffen sporen?

Voor plangebied Weerijssingel e.o.:

- Zijn er sporen van de Ruissenaars watermolen aanwezig?
- Zijn er sporen uit archeologische perioden aanwezig?
- Wat is de aard, omvang (begrenzing vaststellen), datering, context, gaafheid, kwaliteit van de aangetroffen sporen?
- Wat is de waarde van de aangetroffen sporen?

Naast deze gebiedsspecifieke onderzoeksvragen dient aandacht te worden besteed aan onderstaande onderzoeksthema's en vraagstellingen die vanuit het totale archeologisch onderzoek in Breda-West zijn vertaald.

Het onderzoek betreft een Archeologische Begeleiding conform IVO-P ter plaatse van de voorgenomen zone met bodemingrepen. Bij het onderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen richtinggevend:

Landschap

- Hoe zag de paleogeografie er uit? Wat is de geomorfologische achtergrond van het huidige landschap? Wat is de hydrologische ontwikkeling in het gebied?
- Welke ontwikkelingen van het landschap en het milieu vonden gedurende deze periode plaats en welke invloeden hadden deze op het leefmilieu van de mens?

Flora/fauna

- Wat was de aard van de begroeiing van het landschap gedurende de periode late prehistorie tot en met de middeleeuwen en welke invloeden had deze op de leefwijze van de mens?
- Welke wilde dieren kwamen in de vrije natuur in de omgeving van de nederzetting voor,

zowel op het land als in het water en welke invloed hadden deze op de leefwijze van de mens?

- Welke gedomesticeerde dieren kwamen in de omgeving van de nederzetting voor, zowel op het land als in het water en welke invloed hadden deze op de leefwijze van de mens?
- Het verkrijgen van informatie over de lange termijnontwikkeling van de vegetatie in de regio; de verhouding tussen de gebruikte en niet-gebruikte ruimte; de agrarische economie; de voedsel economie; het gebruik van ruimte in huizen en op erven.

Bewoning / Nederzetting

- Zijn er nederzettingssporen op het terrein aanwezig en welke datering hebben zij?
- Hoe is de bewoning gestructureerd – losse erven of geconcentreerde bewoning? Is het mogelijk complete erven op dit terrein uit enige periode te onderzoeken?
- Wat is de verklaring voor de locatiekeuze ten opzichte van het 'natuurlijke' landschap en indien mogelijk het cultuurlandschap?
- Welke relatie is er te leggen tussen eventueel in tijd opvolgende elementen in het landschap (bv nederzettingssporen en begravingen uit uiteenlopende perioden)?
- Is er een koppeling mogelijk tussen de archeologische en de historische gegevens en archieven en welke relevantie of betekenis heeft dit?
- Welke dieren (gedomesticeerd en wild) kwamen in de nederzetting zelf of in de omgeving daarvan voor, zowel op het land als in het water, wat was de aard van de relatie van de mens met deze dieren en welke invloed hadden deze op de leefwijze van de mens ter plaatse van de archeologische vindplaats?

Verkaveling

- Zijn er sporen van verkaveling in het terrein, en zo ja wat is de aard en de wijze van aanleg van de verkaveling (sloten, greppels, afrastering, etc.)?
- Wat is de vorm van de verkaveling en omvang van de omgrensde percelen, zowel binnen als buiten een eventuele nederzetting?
- Welke relatie is er te leggen tussen de perceelgrenzen en de vroegste kadasterkaarten?
- Waarvoor zijn de kavels gebruikt?

Infrastructuur

- Komen er in het gebied sporen van paden, wegen en voorden voor en welke relatie hebben deze tot het onderzoeksgebied?
- Komen er in het gebied waterbeheerstructuren voor zoals dijken, gemalen, stuwen en (afwatering)sloten en welke relatie hebben deze tot het onderzoeksgebied?
- Wat is de relatie tussen de gebouwen en de diverse elementen van de infrastructuur?
- Wat is de relatie tussen de vormen van infrastructuur en de historische gegevens over paden en wegen?

Vestingbouw

- Zijn in het onderzoeksgebied sporen van vestingbouw of linies (onverstoord) aanwezig?
- Welke fasen uit de vestingbouw zijn op het terrein aanwezig?
- Zijn de sporen van vestingbouw te koppelen aan de vestingkaarten (uitgave gemeente Breda 2008)?

Complextype/Ensemble

- Hoe kan de locatie beschreven worden in termen van ensembles van sporentypen en -clusters? Het gaat erom ensembles te typeren opgebouwd vanuit de meest eenvoudige vorm tot de meest samengestelde vorm. Deze getypeerde (representatieve of juist uitzonderlijke) ensembles hebben de functie van bouwsteen in de beschrijving van de aard van het gehele complextype.
- Het verkrijgen van inzicht in de lange termijnontwikkeling van de bewoning in de regio en daaraan gerelateerd het gebruik van de ruimte.
- Inzicht krijgen in de begrenzing en het karakter van de bewoningssporen; inzicht krijgen in de ruimtelijke en chronologische relatie tussen bewoningssporen uit verschillende perioden; vraagstukken omtrent continuïteit en discontinuïteit in bewoning beantwoorden; inzicht krijgen in de functie en het gebruik van zones in het landschap, bijvoorbeeld de situering van 'site' en 'off-site', nederzetting en grafvelden, dekzandrug en beekdal.

Op basis van de Archeologische Begeleiding dient uitspraak te worden gedaan over de eventuele aanwezigheid van archeologische relictten in het plangebied. Daarbij dient voldoende inzicht te worden gegeven in de inhoudelijke en fysieke kwaliteit van de mogelijk aanwezige bewoningssporen op de betreffende locatie (aard, ouderdom, omvang, gaafheid, conservering) teneinde tot een waardestelling te kunnen komen, op basis waarvan vervolgens een selectieadvies opgesteld wordt. In dit advies kunnen maatregelen voor vervolgonderzoek en eventueel behoud worden opgenomen. Het definitieve selectiebesluit is voorbehouden aan het bevoegd gezag, het Bureau Cultureel Erfgoed van de gemeente Breda.

6

WERKWIJZE

Tijdens de rioleringswerkzaamheden in Heuvel Oost werden er in het plangebied vier sleuven archeologisch begeleid in de Verlaatstraat, hoek Weerijssingel, Oosterstraat en Oranjeboomstraat. Deze begeleiding heeft plaats gevonden in de maanden juni en juli 2008.

De Archeologische Begeleiding van de rioleringswerkzaamheden aan de Weerijssingel en omgeving hebben plaatsgevonden van januari tot en met eind mei 2009. De begeleiding heeft zich geconcentreerd op het tracé ter hoogte van Weerijssingel 49 - 65. Tijdens het openleggen van de sleuven is er ter hoogte van Weerijssingel 50/51 een profiel gedocumenteerd richting het noordwesten. Wanneer mogelijk is er met de grondwerkers gecommuniceerd over de werkzaamheden, en zaken die zij eventueel zijn tegengekomen in de grond. Verder zijn er regelmatig foto's gemaakt van de werkzaamheden.

7

RESULTATEN

Heuvel Oost

Op de hoek van de Verlaatstraat/Weerijssingel zijn archeologische sporen aangetroffen. In de overige riooltracé's zijn verder geen archeologische sporen waargenomen.

Bij het graafwerk voor een kruisingsput, lamellenafscheider en een overstort op de hoek van de Weerijssingel/Verlaatstraat is een lange, aangepunte paal (ca. 4,20 m lang en ca. 35 cm dik) aangetroffen (afb. 5, bijlage 1). Verder zijn nog een vierkante, circa 35 cm dikke balk en enkele planken aangetroffen (afb. 6, bijlage 1). De context van deze vondsten is niet geheel duidelijk. Gezien de locatie is er waarschijnlijk sprake van een oeverbeschoeiing. Wanneer de locatie van deze sporen geprojecteerd wordt op de het kadastrale minuutplan van 1824 is te zien dat de beschoeiing enkele meters ten noordwesten van de toenmalige loop van de Aa of Weerij's ligt (bijlage 2).

Afb. 5
De lange aangepunte
paal aangetroffen bij
de werkzaamheden
op de hoek Weerijssingel/Verlaatstraat

Weerijssingel e.o.

Tijdens de Archeologische Begeleiding van de rioolwerkzaamheden aan het tracé ter hoogte van Weerijssingel 49 – 65 zijn geen archeologische sporen of vondsten aangetroffen. Er is wel een profiel gedocumenteerd ter hoogte van Weerijssingel 50/51 (afb.7). De bovenste 80 cm bestond uit een pakket geel bouwzand, met daaronder een roestbruin leembandje. Vervolgens was er een 30 cm dikke donker bruine humeuze zandlaag zichtbaar, met daaronder een donker bruin beige gelaagd zandpakket. Mogelijk is de gelaagdheid ontstaan onder invloed van de oude loop van de Aa of Weerij.

Een tweede profiel is gezet ter hoogte van Weerijssingel 53 richting het zuidoosten. Dit kon vanwege instortingsgevaar van de wanden niet getekend worden. Het profiel is gefotografeerd. Een soortgelijke opbouw als in het andere profiel is zichtbaar. Onder een dik pakket bouwzand zit een roestbruin bandje, die in dit profiel circa 40 cm is en puin (baksteen brokken) bevat. Daaronder zit een donker grijze humeuze zandlaag, waaronder een gelaagd zandpakket zit. Mogelijk is de gelaagdheid ontstaan onder invloed van de oude loop van de Aa of Weerij.

Ter hoogte van Weerijssingel 60 is richting het zuidoosten een profiel gezet en gefotografeerd (afb.9). Doordat de grondwerkers gebruik maakten van een funderingsbak bij het

Afb. 6
De planken die
mogelijk onderdeel
uitmaken van een
bruggenhoofd of
oeverbeschoeiing

Afb. 7
**Profiel richting
noordwesten ter
hoogte van Weerijssingel 50/51**

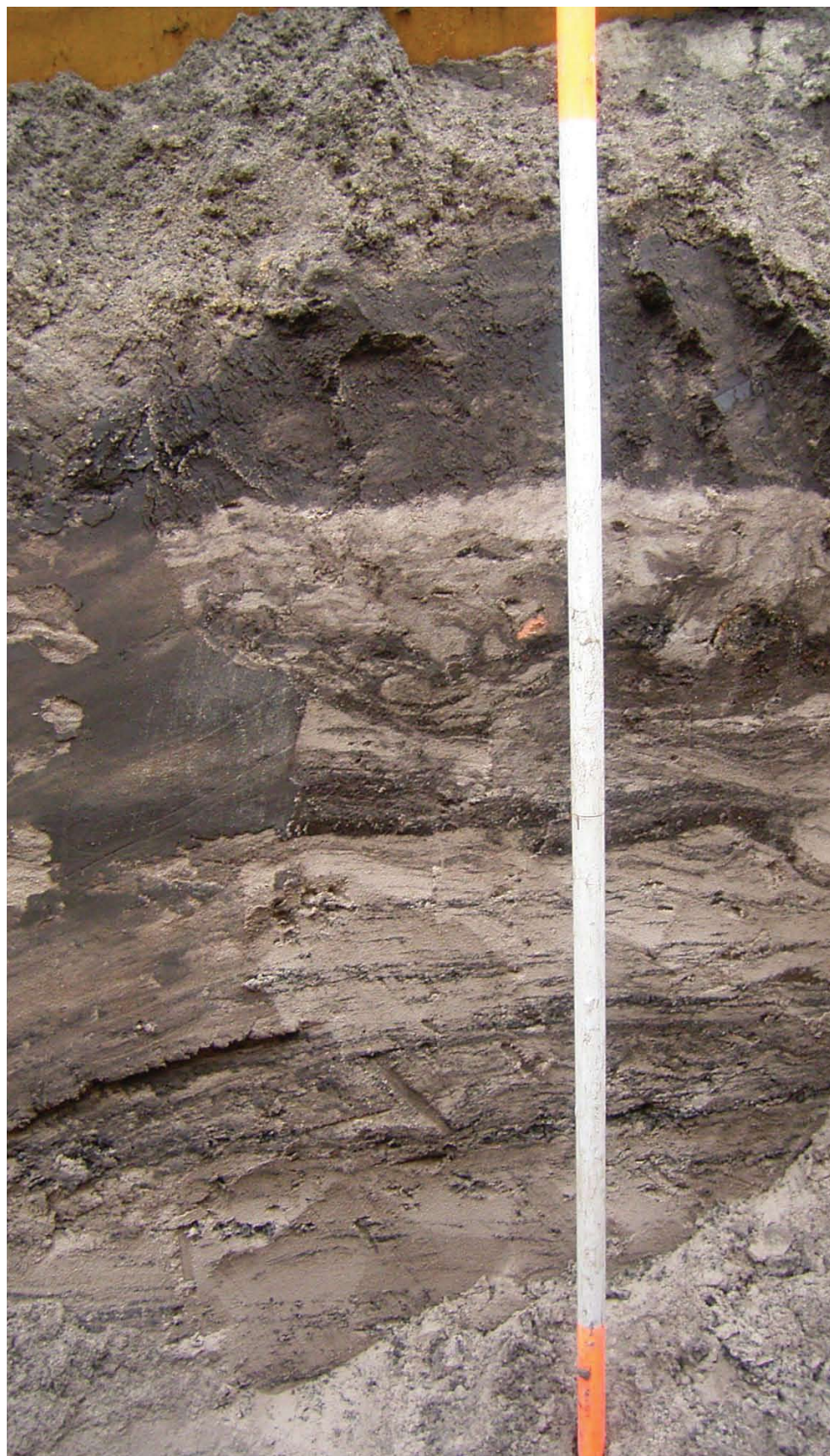

graven van de sleuven tegen het inklappen van de wanden, was het niet mogelijk een volledig profiel te documenteren. In het waargenomen profieldeel was een duidelijke gelaagdheid te zien van geel zand en zeer humeuze donkere lagen. Mogelijk is deze gelaagdheid ontstaan onder invloed van de oude loop van de Aa of Weerijss.

Verder is er voornamelijk zwaar verstoorde grond in de sleuven waargenomen, omdat de nieuwe riolering in het reeds bestaande tracé werd aangelegd.

Afb. 8
Profiel richting zuid-
oosten ter hoogte
van Weerijssingel 53

Afb. 9
Profiel richting zuid-
oosten ter hoogte
van Weerijssingel 60

8

CONCLUSIE

De Archeologische Begeleiding van de rioolwerkzaamheden Heuvel Oost heeft alleen op de hoek van de Verlaatstraat/Weerijssingel archeologische resten opgeleverd. Aangezien de Verlaatstraat vroeger een doorlopende weg was en de loop van de Weerij pas in de jaren 1930 in de huidige loop is gekanaliseerd kan er sprake zijn van een bruggenhoofd dan wel van een beschoeiing langs een oude loop van de Weerij. Tijdens de Archeologische Begeleiding van de rioolwerkzaamheden aan de Weerijssingel zijn geen archeologische sporen of vondsten aangetroffen. De waargenomen bodemprofielen laten zien dat de Aa of Weerij op die locatie heeft gelopen.

8.1 Beantwoording onderzoeksvragen

In deze paragraaf zullen de gebiedsspecifieke onderzoeksvragen die op pagina 9 zijn weergegeven worden beantwoord. De aanwezige archeologische dataset kon helaas de algemene onderzoeksvragen van pagina 10 en 11, die uit het PvE afkomstig zijn, niet beantwoorden.

Voor plangebied Heuvel Oost:

Zijn er sporen uit de ijzertijd of Romeinse tijd aanwezig?

Er zijn geen sporen uit de ijzertijd of Romeinse tijd aangetroffen.

Hoe is het gebied gebruikt vanaf de middeleeuwen? Is er sprake van middeleeuwse bewoning?

Er zijn geen (bewonings)sporen uit de middeleeuwen aangetroffen.

Zijn er sporen van ontginning aanwezig?

Nee, er zijn geen sporen van ontginning waargenomen in de plangebieden.

Zijn er sporen van de 17e-eeuwse linie aanwezig?

Tijdens de Archeologische Begeleiding zijn geen sporen van de 17e-eeuwse linie gevonden.

Zijn er nog andere (bewonings)sporen?

Op de hoek Verlaatstraat/Weerijssingel zijn er mogelijk resten van een bruggenhoofd of beschoeiing aangetroffen in de vorm van houten palen en planken.

Wat is de aard, omvang (begrenzing vaststellen), datering, context, gaafheid, kwaliteit van de aangetroffen sporen?

De Weerij is in de huidige loop gekanaliseerd in de jaren '30, dus een bruggenhoofd of beschoeiing langs een oude loop van de Weerij moet van voor die tijd dateren. De palen en planken zijn niet in context waargenomen, maar waren wel goed geconserveerd. De resten zijn beschreven maar er kon geen dendromonster genomen worden.

Wat is de waarde van de aangetroffen sporen?

De aangetroffen sporen hebben een middelhoge informatie waarde.

Voor plangebied Weerijssingel e.o.:

Zijn er sporen van de Ruissenaars watermolen aanwezig?

Tijdens de Archeologische Begeleiding zijn er geen sporen van de Ruissenaars watermolen waargenomen.

Zijn er sporen uit archeologische perioden aanwezig?

Er zijn geen archeologische sporen of vondsten aangetroffen tijdens de Archeologische Begeleiding.

Wat is de aard, omvang (begrenzing vaststellen), datering, context, gaafheid, kwaliteit van de aangetroffen sporen?

Niet van toepassing.

Wat is de waarde van de aangetroffen sporen?

Niet van toepassing.

9

WAARDERING EN AANBEVELING

De waardering betreft slechts één vindplaats ter hoogte van een bodemingreep op de hoek van de Verlaatstraat/Weerijssingel. De vindplaats wordt gewaardeerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 3.1(KNA 3.1). Dit waarderingsproces vindt plaats in een aantal stappen:

- 1 Waardering op basis van belevingsaspecten, waardering op basis van 'schoonheid' en 'herinneringswaarde'.
- 2 Waardering op basis van fysieke criteria, waardering op basis van 'gaafheid' en 'conservering'.
- 3 Waardering op basis van inhoudelijke criteria, waardering op basis van zeldzaamheid, informatie waarde, ensemblewaarde en representativiteit.

Tabel 1.
scoretabel waarde-
stelling uit de KNA
3.1 waarbij 1 de laag-
ste waarde en 3 de
hoogste waarde is

waarden	criteria	scores
beleving	schoonheid	nee
	herinneringswaarde	nee
fysieke kwaliteit	gaafheid	1
	conservering	2
inhoudelijke kwaliteit	zeldzaamheid	2
	informatie waarde	2
	ensemblewaarde	n.v.t.
	representativiteit	n.v.t.

- 1 De criteria schoonheid en herinneringswaarde zijn alleen van toepassing op archeologische vindplaatsen die nog zichtbaar zijn in het landschap. Hier is dat niet het geval daarom is de belevingswaarde niet van toepassing op het onderzochte terrein.
- 2 Het criterium 'gaafheid' krijgt een lage score. De fysieke kwaliteit van het aangetroffen stuk van de vindplaats is slecht, en was al deels verstoord door de rioleringswerkzaamheden. Het criterium conservering krijgt een middelhoge score. De houten paal en de planken waren nog goed bewaard gebleven.
- 3 Het criterium zeldzaamheid krijgt een middelhoge score. De resten van het brughoofd of beschoeiing dateren waarschijnlijk uit de Nieuwe tijd, en komen wel vaker voor. Het criterium informatiewaarde krijgt een middelhoge score. De vindplaats verschaft informatie over de

aanwezigheid van een brug of beschoeiing toen de Aa of Weerij nog op deze locatie liep. De ensemblewaarde en de representativiteit is op deze vindplaats niet van toepassing.

De Archeologische Begeleidingen conform IVO-proefsleuven hebben plaatsgevonden tijdens de bodemversturende werkzaamheden door de vervanging van het oude riooltracé.

Mochten er in de toekomst meer grondversturende werkzaamheden plaatsvinden op de locatie van het mogelijke bruggenhoofd dan is archeologisch onderzoek zeker aan te bevelen.

10

LITERATUUR

- Hoegen, R.D., 2005. Waarderend archeologisch onderzoek Verbeetenstraat te Princenhage Breda (Vosterrein). Inventariserend veldonderzoek met proefsleuven, ArcheoMedia Rapport A05-101-R, Capelle aan den IJssel.
- Kaptein, I., 2008. Programma van Eisen 2008/25 ,Breda Heuvel Oost Fase 1 Archeologische Begeleiding, gemeente Breda, Breda 2008.
- Leenders, K.A.H.W., 2006. Cultuurhistorische landschapsinventarisatie gemeente Breda, Breda.
- Sophie, G., 2008. Programma van Eisen 2008/51 ,Breda Riolvervanging Weerijssingel e.o.: Archeologische begeleiding met beperkte verstoring conform protocol IVO-P, gemeente Breda, Breda 2008.
- Spijker, K., 2004. Heuvelstraat 41, Princenhage Gemeente Breda. Proefsleuvenonderzoek, BAAC rapport 04.225, 's-Hertogenbosch.

Websites

www.archis.nl
www.archeologie.breda.nl

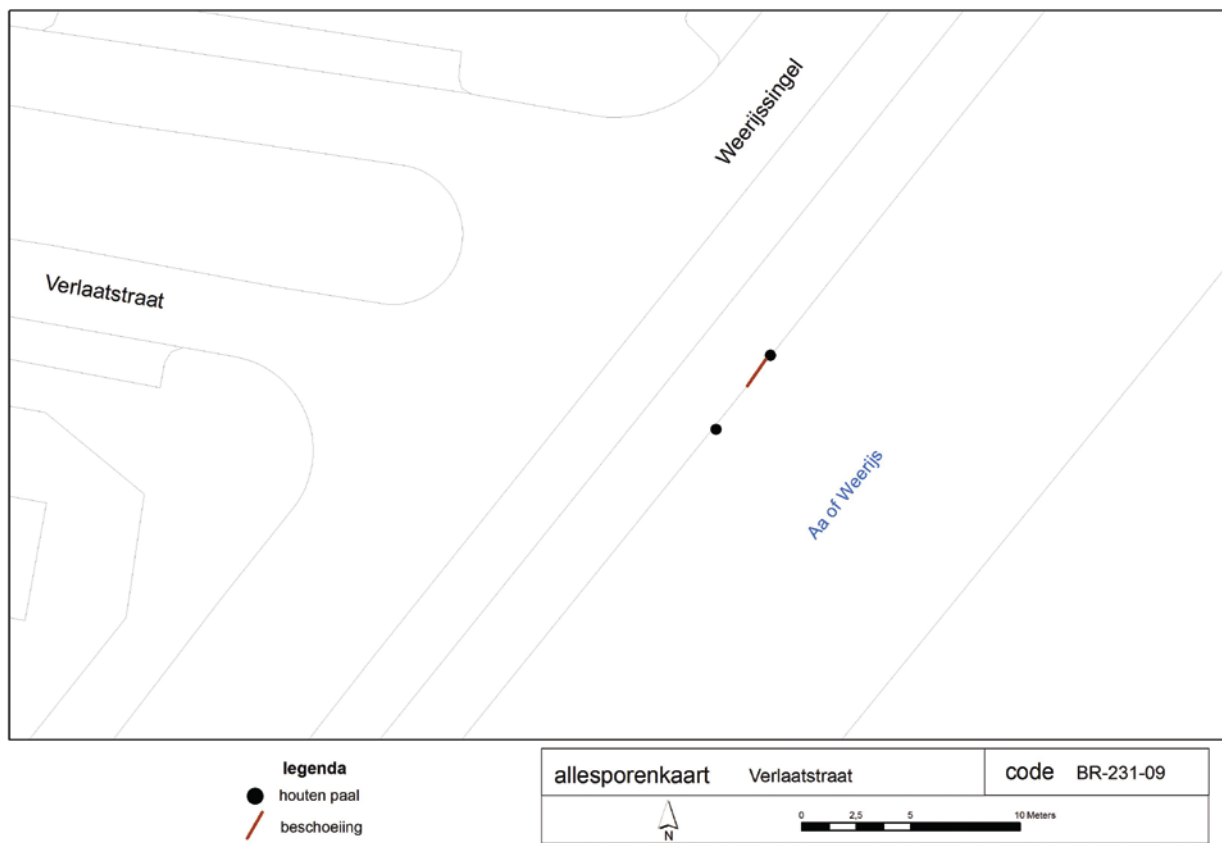
Noten

- 1 Leenders, 2006.
- 2 www.archis.nl.
- 3 Hoegen, 2005.
- 4 Spijker, 2004.
- 5 www.archeologie.breda.nl.
- 6 www.archis.nl.

Afbeeldingen

Afbeelding 3 + 4 Leenders, K.A.H.W., Cultuurhistorische landschapsinventarisatie gemeente Breda, Breda 2006.

bijlage 1: De houten palen en beschoeiing aangegeven op hedendaagse topografie.

bijlage 2: De houten palen en beschoeiing aangegeven op kadastrale minuutplan 1824.

